

A. Εισαγωγικά

Αποτελεί κοινό τόπο ότι από τις αρχές της δεκαετία του 1990 εξελίσσονται μια σειρά από μετασχηματισμοί που μεταμορφώνουν τις δομές, τους θεσμούς και τις λειτουργίες του κράτους και διαβρώνουν υπόγεια τα κανονιστικά/ αξιακά θεμέλια και τα θεσμικά χαρακτηριστικά του πολιτικού συστήματος. Στη συνάφεια αυτή νέες αναλυτικές κατηγορίες ή και παλιοί όροι με διαφοροποιημένο εννοιολογικό περιεχόμενο ανανέωσαν το λεξικό και τη θεματολογία του δημόσιου λόγου αλλά και των κοινωνικών επιστημών. Παγκοσμιοποίηση, Κοινωνία Πολιτών, Πολυεπιπεδη Διακυβέρνηση, Μ.Κ.Ο, Δίκτυα Πολιτικής, Προνοιακός Πλουραλισμός, Κοινωνικός Διάλογος, Διαβούλευση, Ανεξάρτητες Αρχές, Διοικητική Μεταρρύθμιση εννοιολογούν το νέο πλαίσιο άρθρωσης κράτους, κοινωνίας πολιτών, αγοράς, στη λεγόμενη μετανεωτερική κατάσταση. Έννοια κλειδί για την κατανόηση και την κριτική αποτίμηση των μετατοπίσεων αυτών είναι η Διακυβέρνηση (governance), ένας παλιός όρος, που εκτοπίζει σταδιακά από το πολιτικοδημοσιογραφικό λεξιλόγιο και την πολιτική ανάλυση την δεσπόζουσα, στην μελέτη των πολιτικών συστημάτων, έννοια της Κυβέρνησης (government).

Οι συλλογισμοί που ακολουθούν δεν φιλοδοξούν να καταγράψουν εξαντλητικά και να σχολιάσουν συστηματικά τους μετασχηματισμούς που συντελούνται στο ελληνικό πολιτικό σύστημα, στον ορίζοντα της διακυβέρνησης αλλά να προτείνουν ένα πλαίσιο κριτικής ανάλυσης τους. Στη συνάφεια αυτή θα διατυπωθούν ορισμένα κεντρικά ερωτήματα και μερικές καταρχήν υποθέσεις αναφορικά με την επιρροή που ασκούν στην μορφή και στα αξιακά και κανονιστικά θεμέλια του μεταπολιτευτικού πολιτικού συστήματος και του κράτους.

B. Ένας περιγραφικός ορισμός της διακυβέρνησης

Θα ξεκινήσω με ορισμένες θεωρητικές εννοιολογικές αποσαφηνίσεις που προσδιορίζουν κατά τη γνώμη μου τα πλαίσια στα οποία εγγράφονται οι πρόσφατοι μετασχηματισμοί στο πολιτικό μας σύστημα. Συγκεκριμένα θα επιχειρήσω ένα περιγραφικό ορισμό της διακυβέρνησης, θα διατυπώσω υπαινικτικά το θεωρητικοπολιτικό της συγκείμενο και θα περιγράψω συνθηματολογικά την διαδικασία κατασκευής και διάχυσης της.

Παρά την πληθωριστική της χρήση και τις ενδιαφέρουσες απόπειρες εννοιολογησης της η διακυβέρνηση παραμένει μια έννοια αμφίσημη με κατεξοχήν ρευστό και διαφιλονικούμενο εννοιολογικό περιεχόμενο και πολύσημη¹. Σχηματικά θα λέγαμε ότι σύμφωνα με την σχετική βιβλιογραφία η μετάβαση από την κυβέρνηση στην διακυβέρνηση σηματοδοτεί την ανάδυση ενός

¹ Χρησιμοποιείται στην περιγραφή και ανάλυση μιας ποικιλίας δομών, πρακτικών και αρχών που δεν συνδέονται κατ' ανάγκη μεταξύ τους. Από την διαχείριση των κρατικών υποθέσεων έως στη διαχείριση των επιχειρήσεων και του διαδικτιου

εναλλακτικού μοντέλου λήψης των πολιτικών αποφάσεων και υλοποίησης των δημόσιων πολιτικών, το οποίο περιορίζει δραστικά το ρόλο της κυβέρνησης, των θεσμών της και εν τέλει του ίδιου του κράτους ενώ ενισχύει τη θέση των κοινωνικών υποκείμενων στην εν λόγω διαδικασία.

Η μετατόπιση αυτή συντελείται ταυτόχρονα και παράλληλα τόσο στα εθνικά πολιτικά συστήματα όσο και στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων, εξέλιξη που αποτυπώνεται με τον πολλαπλασιασμό και την ενίσχυση των υπερεθνικών δομών εξουσίας και των διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων. Τέλος η διακυβέρνηση προτείνεται ως πρόσφορο και σύγχρονο εργαλείο άσκησης πολιτικής στο βαθμό που διευρύνει τη δημοκρατική συμμετοχή στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των δημόσιων πολιτικών, διασφαλίζει την ευθύνη των πολιτικών και κοινωνικών δρώντων, προάγει την διαφάνεια στην διαχείριση των δημοσίων πόρων και προωθεί την αποτελεσματικότητα και την συνοχή της δημόσιας δράσης.

Αν και η διακυβέρνηση αναλύεται συνήθως ως ένα σύνολο πρακτικών και διαδικασιών που μεταβάλλουν τα ποιοτικά γνωρίσματα του «κυβερνάν» και λιγότερο ως ένας νεοπαγής και πλήρως αρθρωμένος πολιτικός θεσμός εντούτοις εμπεδώνει μια σειρά κρίσιμων μετασχηματισμών οι οποίοι μοιάζει να αλλοιώνουν τα αρχετυπικά στοιχεία και τις θεμελιώδεις αρχές της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας αλλά και του νεωτερικού κράτους.

Γ. Το ιδεολογικοπολιτικό συνεχές και η θεωρητική θεμελίωση της διακυβέρνησης

Η ηγεμονική πια σήμερα λογική της διακυβέρνησης δεν έπεσε από τον ουρανό. Θεμελιώνεται και εγγράφεται σε ένα συνεχές ιδεολογικών-θεωρητικών –κοινωνικών και πολιτικών μετατοπίσεων που εκκινεί από τα τέλη της δεκαετίας του 70 και αποκρυσταλλώνεται στις αρχές της δεκαετίας του 90. Σχηματικά και συνοπτικά η μετάβαση στη διακυβέρνηση:

- Οργανώνεται μέσα από την ιδεολογική ηγεμονία του νεοφιλελευθερισμού και την πολιτική κυριαρχία της Νέας Δεξιάς που αποδομούν» συστηματικά «το καταπιεστικό, σπάταλο και αναποτελεσματικό κοινωνικό κράτος» και αποθεώνουν την ευφυΐα και την αποτελεσματικότητα των αγορών (Washington consensus) In [handbook of political sociology pp. 486]. Παράλληλα η νεοσυντηρητική συνιστώσα του ηγεμονικού νεοφιλελεύθερου προταγματος νομιμοποιεί την παρουσία των άτυπων κοινοτικών εθελοντικών οργανώσεων στην φιλάνθρωπο άμβλυση των κοινωνικών προβλημάτων.

- Ενισχύεται με την εμπέδωση της κουλτούρας του ναρκισσιστικού ατομικισμού, ο οποίος εξαχνώνει τα τελευταία αποθέματα συλλογικότητας και κοινωνικής αλληλεγγύης.
- Ενδυναμώνεται με την εξάπλωση της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης που σηματοδοτεί ανάμεσα στα άλλα την κυριαρχία των υπερεθνικών επιχειρήσεων, γεγονός που επιβάλλει μια σειρά από περιορισμούς στα έθνη κράτη ενώ παράλληλα αναδεικνύει και ενισχύει το ρόλο των διεθνών και περιφερειακών οικονομικών και πολιτικών δομών.
- Τέλος η κυρίαρχη εκδοχή της εκπονείται και εξειδικευτεί με τη στρατηγική του " τρίτου δρόμου " και το πολιτικό πρόγραμμα της νέας σοσιαλδημοκρατίας που μετριάξει τις ακρότητες της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης χωρίς ωστόσο να αναιρεί τις θεμελιώδεις παραδοχές της θέτοντας ταυτόχρονα το ζήτημα του εκσυγχρονισμού της κοινωνικής εκπροσώπησης και της δημοκρατικής συμμετοχής ή σύμφωνα με την επαγγελία τους τον «εκδημοκρατισμό της δημοκρατίας» (Giddens, τρίτος δρόμος).

Δ. Το κανονιστικό συνεχές: Η κατασκευή και η διάχυση της διακυβέρνησης

Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι η διακυβέρνηση κατασκευάζεται και δοκιμάζεται αρχικά στο εργαστήριο της μεγάλης υπερεθνικής επιχείρησης ως σχέδιο για την εταιρική διακυβέρνηση στο πλαίσιο των αναδιαρθρώσεων του κεφαλαίου. Πολιτογραφείται στο δημόσιο λόγο μέσα από τις επεξεργασίες της Παγκόσμιας Τράπεζας για να διαρρεύσει στη συνέχεια στην ατζέντα των σημαντικών υπερεθνικών και περιφερειακών οργανισμών όπως ο Ο.Η.Ε και κυρίως Ε.Ε. Η τελευταία μάλιστα θεσμοθέτησε τις αρχές και τις πρακτικές της διακυβέρνησης στην ομότιτλη Λευκή Βίβλο του 2001.

Από το υπερεθνικό επίπεδο διαχέεται στο εθνικό, όπου οι κυβερνήσεις εγκαλούνται να εφαρμόσουν τα μεταρρυθμιστικά της προταγματα. Είναι αυτονόητο βέβαια ότι η εφαρμογές του υποδείγματος παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις τόσο από χώρα σε χώρα όσο και από κυβέρνηση σε κυβέρνηση(σοσιαλιστές –συντηρητικοί)

Ωστόσο η κυρίαρχη έκδοση της μορφοποιείται στο σχήμα τις πολυεπιπεδης και δικτυακής διακυβέρνησης που ρηγματώνει την κρατικά οχυρωμένη εξουσία και αναδιατάσσει ριζικά τις κοινωνικές και πολιτικές σχέσεις. Στη συνάφεια αυτή η δημόσια εξουσία μοιάζει να διαρρέει: Προς τα πάνω δηλαδή σε υπερεθνικούς οργανισμούς, Προς τα κάτω σε υποεθνικά/χωρικά επίπεδα διοίκησης. Και προς τα έξω δηλαδή προς την αγορά και την κοινωνία πολιτών

E. Οι άξονες των μετασχηματισμών

Ήδη από τις αρχές τα μέσα της δεκαετία του 1990 η διακυβέρνηση αποτέλεσε κεντρικό διακυβευμα στο εγχώριο πολιτικό σύστημα και συνδέθηκε αποφασιστικά με τον εξευρωπαϊσμό και τον εκσυγχρονισμό του.. Άλλωστε πολλές από τις επιλογές που υλοποιούν την εγχώρια εκδοχή της φέρουν τη σφραγίδα της θεσμικής προσαρμογής στις απαιτήσεις της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Στο πολιτικό επίπεδο η διακυβέρνηση εξειδικεύεται μέσα από τα προγράμματα του «εκσυγχρονισμού» και της «μεταρρύθμισης» η αλλιώς της «επανάδρυσης του κράτους». Δεν θα ήταν υπερβολή λοιπόν αν λέγαμε ότι η λογική και τα προταγματα της διακυβέρνησης αποτελούν την κόκκινη κλωστή που συνέχει αυτά τα δυο προγράμματα.

Στην κατεύθυνση αυτή και παρά τις επιμέρους διαφορές τους εκσυγχρονισμός και μεταρρύθμιση επιχείρησαν να προωθήσουν όχι πάντα με την προσδοκομενη επιτυχία μια σειρά αλλαγών που στοχεύουν συνδυαστικά : 1) στον επαναπροσδιορισμό των ορίων και των σχέσεων δημόσιου και ιδιωτικού 2) στο Μετασχηματισμό των κρατικών/ διοικητικών δομών 3) Στην αναπροσαρμογή των λειτουργιών, των αρχών και των μέσων δράσης του κράτους

Αναφέρω επιγραμματικά και σχολιάζω επιλεκτικά τους σημαντικότερους από τους μετασχηματισμούς που δρομολογήθηκαν σε αυτούς τους τρεις άξονες:

1. Ο επαναπροσδιορισμός των ορίων και των σχέσεων δημόσιου ιδιωτικού

- Ιδιωτικοποιήσεις και συρρίκνωση του δημόσιου τομέα
- Απορρύθμιση, αυτορρυθμιση, επιλεκτική επαναρρυθμιση και χαλάρωση των μηχανισμών εποπτείας της αγοράς
- Θεσμική ενσωμάτωση και αναγνώριση θεσμικών ρόλων των οργανώσεων της Κ.Π και ιδιαίτερα των Μ. Κ. Ο.
- Επαναθεωρηση της σχέσης κράτους/ διοίκησης – πολίτη που εκβάλλει στη κατασκευή ενός νέου υποκείμενου δηλαδή του πελάτη των δημόσιων υπηρεσιών η

2. Μετασχηματισμός των κρατικών δομών

Αναφέρομαι σε μια σειρά από συνδυασμένες πολιτικές που προκαλούν δομικές/οργανωτικές αλλαγές σε όλα τα πολιτικά /διοικητικά επίπεδα ώστε το κράτος να ανταποκριθεί στους νέους του ρόλους.

- Οι αλλαγές αυτές προωθούνται ταυτόχρονα στις επιτελικές /πολιτικές δομές, τόσο σε κυβερνητικό επίπεδο (π.χ Επιτροπή για τους θεσμούς και την κοινωνία των πολιτών, Διυπουργική Επιτροπή ΣΔΙΤ) , όσο και σε υπουργικό επίπεδο (π.χ. Ε. Γ. ΣΔΙΤ) Κυρίως όμως μεταμορφώνουν τις εκτελεστικές/διοικητικές δομές. Συγκείμενα, χωρίς να μειώνεται το εύρος

της δημόσιας διοίκησης και ο πληθυσμός της υπαλληλίας, μεθοδεύεται σταθερά ή κατάτμηση/ εξειδίκευση των διοικητικών δομών με την θεσμοθέτηση γνωμοδοτικών επιτροπών και υβριδικών διοικητικών μονάδων ως παράλληλες ιεραρχίες (το παράδειγμα της ΜΟΔ).

Ταυτόχρονα εισάγονται εργασιακές σχέσεις και πρακτικές από το περιβάλλον της αγοράς Όλα τα παραπάνω αποδιοργανώνουν ταχέως της διοίκηση και προκαλούν αβεβαιότητα στην παραδοσιακή γραφειοκρατία υπονομεύοντας ιεραρχίες και κεκτημένα δικαιώματα όπως η στάδιοδρομία και η μονιμότητα.

- Πληθωριστική χρήση του θεσμού των Ανεξάρτητων αρχών που υποκαθιστούν σε ζητήματα ρύθμισης και εποπτείας την διοίκηση
- Τέλος μέσα σε μια δεκαετία ανασχεδιάστηκε ο διοικητικός χάρτης με έμφαση στην ενίσχυση της αποκέντρωσης και της αυτοδιοίκησης.

3. Μεταβολές στις λειτουργίες , στις προτεραιότητες και στα μέσα δράσης του κράτους :Από τις κρατικές πολιτικές στη δημόσια δράση

Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα αυτό οργανώνουν την θεσμική εγκατάσταση της αγοράς και των λοιπών κοινωνικών δράσεων στο σύστημα σχεδιασμού και υλοποίησης των πολιτικών αποφάσεων ενώ παράλληλα μεταμορφώνουν την διοικητική κουλτούρα και την λογική της διοικητικής δράσης στην κατεύθυνση της υιοθέτησης αγοραίων προτύπων και αρχών.

Έτσι σε συνδυασμό με τις αλλαγές στις πολιτικοδιοικητικές δομές μεθοδεύτηκε:

- Η περιφερειοποίηση των πολιτικών με την μεταφορά αρμοδιοτήτων όχι όμως πόρων και πραγματικής πολιτικής ισχύος, στις αποκεντρωμένες και αυτοδιοικούμενες διοικητικές μονάδες
- Η επέκταση των θεσμών κοινωνικού διαλόγου και η προσφυγή στη δημόσια διαβούλευση
- Η διαμόρφωση θεματικών και επαγγελματικών δικτύων πολιτικής
- Παράλληλα με την συνδυασμένη χρήση κανονιστικών (κανονιστική μεταρρύθμιση) και υλικών μέσων επιχειρήθηκε ο αναπροσανατολισμός της διοίκησης από την νομιμότητα και την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος στην κουλτούρα της αποδοτικότητας της παραγωγικότητας και της ποιότητας

Όλες οι παραπάνω μετατοπίσεις θεμελιώνονται στη νεοφιλελεύθερη αξιωματική παράδοση, που συνομολογεί εκθύμως η λογική της διακυβέρνησης, ότι

Ο ιδιωτικός τομέας και η κανόνες της αγοράς εγγυώνται την αποδοτικότητα των διαδικασιών και την ποιότητα των αγαθών σε αντίθεση με τον δημόσιο τομέα που είναι αντιπαραγωγικός, σπάταλος και παρέχει αδιαφοροποίητες και κακής ποιότητας υπηρεσίες. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι τα τελευταία χρόνια και υπό τη σκεπή διεθνών και εθνικών οργανισμών που προωθούν την

διακυβέρνηση εκπονήθηκαν πολυάριθμες εμπειρικές έρευνες που τεκμηριώνουν με αμφίβολης εγκυρότητας και αξιοπιστίας μεθοδολογία την αναποτελεσματικότητα της γραφειοκρατικής διοίκησης . Παραδόξως όμως δεν διαθέτουμε αντίστοιχες έρευνες που αποτιμούν την ποιότητα και το κόστος των δημόσιων αγαθών που παράγονται από τα δίκτυα πολιτικών και τους ιδιώτες.

- Σημαντική καινοτομία στην κατεύθυνση αυτή αποτέλεσαν τα συγχρηματοδοτούμενα δημόσια έργα αρχικά και οι ΣΔΙΤ στη συνέχεια, μέσω των οποίων υλοποιούνται μια σειρά από έργα που καλύπτουν το σύνολο των τομέων των κρατικών πολιτικών ακόμα και εκείνων που αφορούν στην ασφάλεια και την άμυνα. Θα ήθελα να σταθώ έστω και υπαινικτικά στο θεσμό αυτό διότι δεν αποτελεί μια τεχνοκρατική επιλογή, όπως διαφημίζεται, που εγγυάται την καλύτερη παραγωγή και διαχείριση των δημοσίων αγαθών αλλά πρόκειται για μια μετατόπιση με προφανείς ιδεολογικές, πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις σαφώς σημαντικότερες από εκείνες των ιδιωτικοποιήσεων. Συγκεκριμένα οι ΣΔΙΤ:

Στο ιδεολογικό συμβολικό επίπεδο υπονομεύουν της θεμελιακές μεταπολεμικά έννοιες του δημόσιου αγαθού και της δημόσιας υπηρεσίας.

Στο οικονομικό επίπεδο μετατοπίζουν άγνωστες ποσότητες δημοσίων πόρων σε ιδιώτες χωρίς τυπικά το κράτος να αποστερείται την ιδιοκτησία τους

Στο πολιτικό επίπεδο εξοπλίζουν την αγοραία κερδοσκοπική δράση με πρωτοφανή φορτία δημόσιας εξουσίας ενώ εξουδετερώνουν την προνομιακή θέση του κράτους την οποία εγγύονταν ως ένα βαθμό οι διοικητικές συμβάσεις

Δ. Αλλοιώσεις και μετατοπίσεις στη δομή, στις ποιότητες και στα κανονιστικά θεμέλια του πολιτικού συστήματος

Θα ολοκληρώσω αυτούς τους εισαγωγικούς προβληματισμούς μου με τη διατύπωση ορισμένων ερωτημάτων και υποθέσεων αναφορικά με την επιρροή της διακυβέρνησης στην μορφή και το ρόλο του κράτους καθώς και στα αξιακά και κανονιστικά θεμέλια του πολιτικού μας συστήματος.

1. Περιορίζεται και Αποδυναμώνεται το κράτος;

Το πρώτο ερωτήματα που προκύπτει είναι αν οι παραπάνω μετασχηματισμοί επιφέρουν την ελάττωση και την αποκαινώση- το άδειασμα του κράτους, όπως εμφατικά ισχυρίζονται οι θιασώτες της διακυβέρνησης. Παρόλο που δεν διαθέτουμε αξιόπιστα και συνολικά στοιχεία για τις ποιοτικές και ποσοτικές διαστάσεις των κρατικών δομών και λειτουργιών στην Ελλάδα, εντούτοις όλες οι εμπειρικές ενδείξεις καθιστούν βάσιμη την υπόθεση ότι στο εσωτερικού του κράτους συντελείται μια διπλή μετατόπιση, η οποία αναδιατάσσει δομές και λειτουργίες χωρίς όμως να

θήγει την ισχύ και τον ρόλο του. Συγκεκριμένα οργανώνει το πέρασμα από την πρόνοια στην ασφάλεια (βλ. αύξηση των δομών και των πόρων) και από τις λειτουργία που εξυπηρετούν τις κοινωνικές ανάγκες και προβλήματα σε δράσεις που εξυπηρετούν την αγορά.

Θα μπορούσαμε ενδεικτικά να αναφέρουμε το παράδειγμα της κατανομής και της διαχείρισης των πόρων και των δομών κατάρτιση/εκπαίδευση από τις οποίες εντέλει όχι μόνο επωφελείται άμεσα η αγορά αλλά νέμεται προνομιακά τα υπέρογκα κονδύλια που διατίθενται για αυτούς τους σκοπούς.

Ωστόσο η πειστικότερη απόδειξη της επιλεκτικής ενδυνάμωσης αποδυνάμωσης και εν τέλη της ισχυρής παρουσίας του κράτους στην οικονομία και την κοινωνία αποτελεί το γεγονός ότι ενώ μειώνονται οι προνοιακές δομές και οι λειτουργίες αυξάνονται σταθερά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος.

Θεωρητικοποιώντας την υπόθεση αυτή θα λέγαμε ότι στο πλαίσιο της διακυβέρνησης οι πραγματικές διαστάσεις και η ισχύς του κράτους δεν αποκαλύπτονται σε συνθήκες κανονικότητας αλλά στην κρίσιμη κατάσταση όπου αναλαμβάνει να διευθετήσει ηγεμονικά τις αντιφάσεις και τις κρίσεις που προκαλεί η απορυθμισμένη οικονομία

2. Η αναδιοργάνωση των σχέσεων του κράτους με τις κοινωνικές τάξεις και μερίδες ή το ταξικό πρόσημο του κράτους

Στη συνάφεια αυτή καταγράφεται μια δεύτερη και σημαντικότερη μετατόπιση που αφορά στη άρθρωση του κράτους με το κεφαλαίο και τις αστικές μερίδες. Συγκεκριμένα φαίνεται να περιορίζεται, χωρίς ωστόσο να καταλύεται, η σχετική αυτονομία του κράτους, η οποία του επέτρεπε να διασφαλίζει μακροπρόθεσμα τα συμφέροντα της κυρίαρχης τάξης. Στη συνθήκη της διακυβέρνησης το κεφαλαίο μοιάζει να εγκαθίσταται υλικά, θεσμικά και ιδεολογικά στον πύρινα του κράτους αναλαμβάνοντας από κοινού με το πολιτικό προσωπικό βασικές λειτουργίες και υπαγορεύοντας πολλές φορές τις κρίσιμες πολιτικές αποφάσεις

Η εξέλιξη αυτή εξηγεί και την ένταση της διαπλοκής ανάμεσα στις πολιτικές ελίτ και τις μεγάλες επιχειρήσεις και κυρίως την δραματική διεύρυνση των ανισοτήτων και της φτώχειας. Ως προς το τελευταίο παραπέμπω στα διαφωτιστικά και τεκμηριωμένα στοιχεία της πρόσφατης έρευνας του INE της ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ

Από την άποψη αυτή η διακυβέρνηση δεν συνιστά μια τεχνοκρατική χωροτακτική διευθέτηση αλλά υποδηλώνει μια ιδεολογική και πολιτική στρατηγική η οποία μετακαινώνει το ήθος, τα συμφέροντα και τη λογική της αγοράς στη δημόσια σφαίρα και μεθοδεύει την αποικιοποίηση της πολιτικής και της κοινωνίας από την οικονομία. Η ιδιωτικοποίηση του κυβερνάν με αλλά λόγια αποπολιτικοποιεί και εμπορευματοποιεί την πολιτική διαδικασία σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο

3. Για την ποιότητα της δημοκρατικής συμμετοχής: Η συμμετοχή ως αξία και ως διαδικασία.

Μια από της αρετές που επαγγέλλεται η διακυβέρνηση είναι και η ικανότητα της να εκσυγχρονίζει και να διευρύνει τους θεσμούς συμμετοχής, να ουσιαστικοποιεί τα περιεχόμενα της και να αναθερμάνει το ενδιαφέρον των πολιτών και τα δημόσια πράγματα και την πολιτική. Χωρίς να υποτιμά τη σημασία των νέων θεσμών και πεδίων συμμετοχής και τις δυνατότητες που παρέχουν, σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να υποκαταστήσουν την δημοκρατική ενσωμάτωση στο πολιτικό σύστημα μέσω των κοινοβουλευτικών θεσμών, των μαζικών κομμάτων και των οργανωμένων συμφερόντων τα οποία παρά τις έκτυπες αδυναμίες εξακολουθούν να αποτελούν τους συντακτικούς πυλώνες της πολιτικής και κοινωνικής εκπροσώπησης.

Επιπροσθέτως αυτός ο νέος τύπος αντιπροσώπευσης /συμμετοχής εμφανίζει σημαντικές στρεβλώσεις που θέτουν σε διακινδύνευση το δημοκρατικό και φιλελεύθερο κεκτημένο.

Στην πραγματικότητα η συμμετοχή στην εποχή της διαβούλευσης και των δικτύων εκδηλώνεται ως:

Συμμετοχή υπο πολιτική (Μπεκ) και για αυτό μη πολιτική στο βαθμό που οι πολίτες και οι κοινωνικές οργανώσεις δεν έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν τη συνολική πολιτική ατζέντα αλλά επιμέρους θεματικές δράσεις.

Συμμετοχή, εκ του αποτελέσματος, αντιπολιτική εφόσον δεν καταφέρνει να αναζωογονήσει το ενδιαφέρον για την πολιτική. Δεν είναι τυχαίο ότι όλες οι εμπειρικές ενδείξεις στην Ελλάδα και διεθνώς επιβεβαιώνουν μονότονα την εμπέδωση της πολιτικής απάθεια και του πολιτικού κυνισμού.

Συμμετοχή επιλεκτική και περιοριστική. Στο βαθμό που η διακυβέρνηση θεμελιώνεται αξιακά σε μια δέσμη αρχών και κανόνων με σαφές ιδεολογικοπολιτικό και κοινωνικό πρόσημο ενσωματώνει επιλεκτικά μόνο εκείνες τις οργανώσεις που συμμορφώνονται ενεργητικά και μπορούν να υπηρετήσουν το Αξιακό της προταγμα και το πολιτικό της πρόγραμμα. Ενώ παράλληλα η συμμετοχή συνεπάγεται, στο όνομα της υπευθυνότητας, δραστικούς αυτοπεριορισμούς όσον αφορά την ατζέντα και της μορφές δράσης. Από την άλλη πλευρά ότι δεν ενσωματώνεται σε αυτήν την περιοριστική λογική της συμμετοχής θεωρείται ανεύθυνο, εξτρεμιστικό και ενίοτε απωθείται σε μια φαιά ζώνη ημιπαρανομίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η μεταχείριση που επιφυλάσσεται στα κινήματα της αντιπαγκοσμιοποίησης.

4. Το ζήτημα της νομιμοποίησης και της λογοδοσίας

Το πλέον σύνθετο ζήτημα που αναδεικνύει η διακυβέρνηση είναι αυτό της νομιμοποίησης και της λογοδοσίας. Θα αναφέρω τρεις μόνο όψεις του που φωτίζουν της αντιφάσεις και τις στρεβλώσεις που προκαλούνται στο σύστημα της δημοκρατικής νομιμοποίησης.

- Όπως ήδη αναφέρθηκε η διακυβέρνηση θεσμοθετεί και ενίοτε επινοεί μια ποικιλία δρώντων οι οποίοι μάλιστα εξοπλίζονται τυπικά ή άτυπα με δημόσια εξουσία: Ανεξάρτητες Αρχές, θεσμοί κοινωνικού διάλογου, Μ.Κ.Ο αλλά και επιχειρήσεις αναλαμβάνουν κρίσιμους ρόλους στη διαχείριση των δημόσιων πόρων και στην λήψη των πολιτικών αποφάσεων. Πως όμως νομιμοποιούνται και κυρίως που λογοδοτούν οι νέοι θεσμικοί δρώντες. Το φορμαλιστικό επιχείρημα ότι η νομιμοποίηση τους εδράζεται στο νόμο ο οποίος αποτελεί έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας δεν δίνει πειστικές πολιτικές απαντήσεις ενώ το ζήτημα της λογοδοσίας παραμένει αναπάντητο.
- Η μεταφορά ρόλων από το κράτος και τη γραφειοκρατική διοίκηση στους νεοπαγείς φορείς δημόσιας εξουσίας συνεπάγεται αναπόφευκτα και μετακύλιση της ευθύνης. Με αυτό τον τρόπο φαλκιδεύονται οι κοινοβουλευτικές και δικαστικές διαδικασίες πολιτικού και ποινικού ελέγχου της κυβέρνησης τη στιγμή μάλιστα που η ισχύς της όχι μόνο δεν απομειωνεται αλλά αυξάνεται διαρκώς.

Δεν θα ήταν υπερβολικό αν υποστηρίζαμε ότι σε αυτή την νέα συνάρθρωση δομών και ρόλων κατασκευάζεται ένα δίκτυο ανταλλαγής πόρων και νομιμοποίησης ανάμεσα στο κράτος την αγορά και της Μ. Κ.Ο στο πλαίσιο του οποίου το κράτος παρέχει θεσμική αναγνώριση και πόρους στις Μ. Κ.Ο και την αγορά. Η αγορά προσφέρει πόρους στις Μ.Κ.Ο. Οι Μ. Κ.Ο εξασφαλίζουν πόρους –μέσω του εθελοντισμού- και νομιμοποίηση στο κράτος ενώ παράλληλα αναλαμβάνουν να πιστοποιήσουν την επιχειρηματική ευθύνη και ηθική

- Η θεματοποίηση και η δικτυοποίηση της δημόσιας δράσης εξατομικεύει τη διαδικασία απόσπασης της συναίνεσης μετασχηματίζοντας τη νομιμοποίηση της κρατικής εξουσίας σε εμπιστοσύνη προς επιμέρους θεσμούς και λειτουργίες. Αναδιοργανώνει δηλαδή τη διαδικασία απόσπασης της συναίνεσης: Από την αλυσίδα των σχέσεων αντιπροσώπευσης(εκλογέας- κόμματα- κοινοβούλιο- κυβέρνηση) στην alla cart εμπιστοσύνη
- Σε αντίθεση με την εποχή του κοινωνικού κράτους όπου οι συναίνεση προς το πολιτικό σύστημα θεμελιώνονται στο αποτέλεσμα δηλαδή στην ικανότητα του να ανταποκρίνεται μέσα από συμβιβασμούς και διευθετήσεις στις ανάγκες και τα αιτήματα των συλλογικών υποκειμένων. Στην εποχή της διακυβέρνησης η συναίνεση θεμελιώνεται πρωτίστως στη

διαδικασία στην τυπική δυνατότητα δηλαδή των υποκειμένων να συμμετάσχουν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των πολιτικών ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα που αυτές θα παράξουν. Η συμμετοχή σε μια διευρυμένη και χαλαρή διαδικασία διαβούλευσης νομιμοποιεί αργίοτι τις πολιτικές αποφάσεις και αυτοδεσμεύει τα υποκείμενα (το παράδειγμα της ONE). Η μη συμμετοχή δικαιολογεί αυταρχικές ενίοτε άνωθεν αποφάσεις και εμφανίζει την αντίσταση ως αντικοινωνική και ανεύθυνη συμπεριφορά.

Ε. Συμπερασματικό σχόλιο

Επιτρέψτε μου ένα συμπερασματικό σχόλιο που μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για μεταθεωρητικούς προβληματισμούς

Στην πραγματικότητα η λογική και οι πολιτικές της διακυβέρνησης δεν μοιάζει να θίγουν τη δεσπόζουσα θέση του κράτους ή καλύτερα της πολιτικής εξουσίας ως υλική δύναμη αλλά αντίθετα την ενισχύει ιδιότροπα. Εκείνο που φαίνεται να αλλάζει είναι οι θεμελιακές διευθετήσεις της νεωτερικότητας δηλαδή η εθνοκρατική θεσμιση της πολιτικής εξουσίας και η λειτουργική διαφοροποίηση δημόσιου και ιδιωτικού . Με γέφυρα μια θολή και ρευστή εξεικονιση της κ. Π. και εργαλείο την διακυβέρνηση αποξυλωνονται τα τοπογραφικά και κοινωνικά ορόσημα της εξουσίας με την ταυτόχρονη και αμοιβαία αλληλοδιείσδυση εθνικού και υπερεθνικού και ιδιωτικού και δημόσιου. Στη συνάφεια αυτή το εθνικό δεν περιορίζεται αλλά διαχέεται στο υπερεθνικό και τουμπαλιν. Το δημόσιο δεν απομειωνεται αλλά συγχωνεύεται με το ιδιωτικό. Πρόκειται δηλαδή για μια σύνθετη και φαινομενικά αντιφατική διαδικασία που πολιτικοποιεί το ιδιωτικό και ιδιωτικοποιεί το πολιτικό. Όλα τα παραπάνω εγγράφονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικοοικονομικών και πολιτισμικών μετασχηματισμών που αναδιατάσσουν του συσχετισμούς κοινωνικοπολιτικής δύναμης υπέρ των αστικών μερίδων και μεταμορφώνουν δομικά και λειτουργικά τους κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς. Στη συνάφεια αυτή η προγραμματική επαγγελία που διατυπώνει η λογική και η στρατηγική της διακυβέρνησης περί επικαιροποίησης και εκσυγχρονισμού των μορφών και των συγκροτησιακών στοιχείων της φιλελεύθερης δημοκρατίας στην πραγματικότητα εκβάλλει σε μια δραστική αλλοίωση των ναξιακών και κανονιστικών της φορτίων.

Αυτή ακριβώς η ρευστοποίηση των ορίων και η αλλοίωση των πολιτικών μορφών είναι που οδήγησε ορισμένους κοινωνικούς επιστήμονες να μιλήσουν για μια ιδιότυπη επαναφεουδαρχοποίηση των κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων